

Testamenty dvanástich patriarchov

Úvod

Závety dvanástich patriarchov izraelského národa sú zbierkou slov, ktoré dvanásti synovia Jakuba povedali svojim deťom. Napísané sú v štýle Jakubovho požehnania svojim deťom (1 Mojž 49:1-27). Ich závety sa odovzdávali z generácie na generáciu ich potomkom. V týchto závetoch patriarchovia Izraela rozprávajú o udalostiach, ktoré formovali ich životy, a zanechávajú svojim potomkom pokyny, aby milovali Boha a dodržiavali Jeho prikázania.

Celé prostredie Testamentov sa odohráva v patriarchálnom období, pred darovaním Tóry. Patriarchovia boli 23. generáciou od Adama. O ich životoch sa môžeme dozvedieť ešte viac nielen v kánonickej 1. knihe Mojžišovej (Genezis), ale aj v podrobnejších záznamoch mimokánonických kníh, najmä v knihe Jašer a v knihe Jubileí.

Podľa biblickej exegézy patria Závety dvanástich patriarchov medzi tzv. pseudoepigrafné (apokryfné) diela. Dátum ich písomného vzniku v súčasnej podobe nie je presne stanovený, odborníkmi je určovaný v pomerne širokom rozpätí, pravdepodobne cca 350 BCE – 50 CE.

V ranokresťanskej literatúre sa nachádza len niekoľko odkazov na Testamenty dvanástich patriarchov (u Origena¹ a Hieronyma²) a v zoznamoch kánonických a apokryfných kníh.³ Ich história do 9.-10. stor. po Kr. je pomerne nejasná. Od tohto obdobia sa stali významným textom o čom svedčí 15 starogréckych rukopisov (koiné), z ktorých niektoré obsahujú súvislý text a iné len výňatky, datované od 10. do 18. storočia, ako aj množstvo prekladov (arménske, staroslovanské, srbské, latinské a novo grécke).

Medzi najdiskutovanejšie témy medzi odborníkmi je otázka, či sú Testamenty židovským alebo kresťanským dielom? Už v 17. storočí tvrdil J. E. Grabe, prvý vydavateľ gréckeho textu Testamentov (1698), že tieto boli pôvodne židovské, ale boli interpolované kresťanom. Podobné chápanie zastával na konci 19. storočia vo svojom výskume a publikácii F. Schnapp *Die Testamente der Zwölf Patriarchen untersucht* (1884). Schnappov prístup nasledovalo mnoho ďalších. Testamenty si získali svoje miesto medzi židovskými pseudoepigrafmi a dodnes sú prezentované ako židovské dokumenty s kresťanskými interpoláciami. Testamenty poskytujú veľa biografického materiálu, ktorý je čiastočne prevzatý priamo z hebrejskej Biblie (najmä Tóry) a čiastočne známy z hagadických tradícií (ústnych rozprávání). Podľa Hollandera a jeho diela *Joseph as an Ethical Model in the Testaments of the Twelve Patriarchs* (1981) bola etika Testamentov hlboko ovplyvnená múdrosťou literatúry Septuaginty (LXX) a helenistickým myslením.

---

¹ Origenes spomína Testament Rubena 2-3 v homílii na knihu Jozue (In Librum Iesu Nave Homilia XV.6, ed. W. Baehrens, 1921): „Ale aj v akomsi malom spise, ktorý sa nazýva *Testament dvanástich patriarchov*, hoci sa nenachádza v kánone, nachádzame predsa takýto istý význam, že pod *konaním* jednotlivých hriešnikov treba rozumieť *pôsobenie* jednotlivých démonov (satanov).“

² Hieronymus cituje Testament Naftaliho 2:8 v diele o žalmoch (*Tractatus de Psalmo XV*): „Aj v Knihe patriarchov, hoci sa počíta medzi apokryfy, som našiel toto: „že tak, ako je žľč stvorená pre hnev, tak sú obličky stvorené pre prefikanosť a lesť. Slovo *ilogismos* (ἰλογισμός) však znamená prefikanosť takým spôsobom, že sa môže chápať buď v dobrom, alebo v zlom zmysle...“

³ Testamenty sa nachádzajú pod názvom Patriarchovia (*Patriarchai*) v anonymnom zozname šesťdesiatich kníh, takzvanej Synopse Atanasiusa (cca 380 – 400 po Kr.), kde sa uvádzajú aj apokryfné knihy a Stichometrii Niceforusa (9. stor. s odkazom na staršiu stichometrickú tradíciu z 3.-4. stor. po Kr.), tuná však uvádzajú počet riadkov (gr. *stichoi*, lat. *stichi*) až 5100, pričom reálne ich je cca 2600, por. Jonge, 66.

Na druhej strane stoja výskumníci a autori, na čele s M. de Jonge a jeho dielom *The Testaments of the Twelve Patriarchs. A Study of their Text, Composition and Origin* (1953). Podľa tohto diela boli Testamenty v ich súčasnej podobe kresťanským dokumentom z obdobia okolo roku 200 po Kr. De Jonge o niekoľko rokov neskôr svoju teóriu čiastočne upravil, nielenže pripustil pravdepodobnosť o niečo skoršieho datovania, ale aj uviedol: „Je celkom možné, že kresťanský autor/i bol/i len posledným z radu zberateľov a redaktorov materiálu Testamentov, ktorý sa odovzdával písomne aj ústne, postupne sa rozrastal a bol prispôsobovaný rôznym potrebám“ (Jonge, 1959).

Najstarší dostupný rukopis Testamentov, rekonštruovaný pomocou textovej kritiky, je byzantský – tento je pravdepodobne starší ako 9. storočie po Kr. (Ms Athos, Koutloumous 39). Ďalej je tu vyššie zmienený citát z Testamentov u Origena a Hieronyma, ale z pochopiteľných dôvodov vieme veľmi málo o forme textu, ktorý poznal.

Existujú zaujímavé aramejské a grécke fragmenty z 1. a 4. jaskyne Kumránu, ktoré rozprávajú o Léviho živote, víziách a povolanií ku kňazstvu a ktorý je paralelný s predhovorom použitým pre grécky Léviho testament.

Grécky text Testamentov:

M. de JONGE (1978). *The Testament of the Twelve Patriarchs: A Critical Edition of the Greek Text*. Leiden: Brill.

Anglické preklady (s komentármi):

R. SINKER (1885). The Testaments of the Twelve Patriarchs. In: P. Schaff (Ed.). *Ante-Nicene Fathers. Volume 8*. Michigane: Grand Rapids, 6-71.

R. H. CHARLES (1908). Testaments of the Twelve Patriarchs. In: *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*, vol. II, London: Oxford Press. Dostupné online: <https://www.earlychristianwritings.com/text/patriarchs-charles.html>

H.W. HOLLANDER; M. de JONGE (1985). *The Testaments of the Twelve Patriarchs. A Commentary*. Leiden: Brill.

J. L. KUGEL (2013) In: H. Felman et al. (Eds.) *Outside the Bible. Ancient Jewish Writings Related to Scripture*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1697-1855.

Hebrejský text (preklad z angličtiny):

https://www.sefaria.org/The_Testaments_of_the_Twelve_Patriarchs

Český preklad:

J. HELLER (1995). Závěti patriarchů. In: *Knihy tajemství a moudrosti I. Mimobiblické židovské spisy: pseudoepigrafy*. Praha: Vyšehrad, 1995, 202-289.

Testament Rubena⁴

Úvod⁵

Štruktúra a téma tohto testamentu sú pomerne jasné a jednoduché. Po úvode (1,1–5), ktorý obsahuje viac prvkov patriacich k žánru testamentu než nasledujúcich jedenásť testamentov, patriarcha formuluje ústrednú tému. Synovia Rubena nemajú páchať hriechy mladosti, najmä smilstvo (1:6). Odkazuje pritom na svoj hriech s Bilhou (1 Mojž 35:22), jeho potrestanie a svoje pokánie (1:6-10) – udalosti, ktoré tvoria pozadie jeho morálneho napomenutia.

V celom texte sa nachádzajú exhortácie a biografické odkazy. Po dlhšom exkurze v 2:1-3:8 a stručnom novom uvedení (3:9), nájdeme exhortáciu (3:10), po ktorej nasleduje rozprávanie príbehu Rubenovho hriechu s Bilhou (3:11-15), nasleduje ďalšia exhortácia (4:1), opis Rubenovho pokánia (4:2-4), varovanie pred nečistotou (4:5-7) ilustrované pozitívnym príkladom Jozefa a jeho nezlomnosti v prípade egyptskej ženy (4:8-11). Po ňom je veľmi priamočiare varovanie pred zvodmi žien (5:1-4), ktoré končí morálnou exhortáciou (5:5). Táto je ilustrovaná opisom pádu synov Strážcov v čase potopy (5:6-7). Napokon, kapitola 6:1-4 poskytuje posledné napomenutie pred eschatologickou časťou (6:5-12) a záverom testamentu (7:1-2).

Hlavnou témou testamentu je *porneia* (smilstvo). Varovanie pred sexuálnou neviazanosťou, predovšetkým varovanie voči ženám vo všeobecnosti (5:5 a 6:2). Exkurz 2:1-3:8 sa zaoberá „skutkami mladosti“ (2:1-2 a 3:8), ktoré pozostávajú v skutočnosti z pôsobenia duchov daných človeku pri stvorení (2:3-3:1) a pôsobením zlých duchov (3:2-7).

Titul testamentu „O myšlienkach“ uvedený v niektorých rukopisoch zodpovedá dôrazu na *dianoia* (mysel, myšlienka, rozum 3:12; 4:6; 5:3.6-7; 6:1-2) a *ennoia* (/vnútorná/ myšlienka, úmysel, 4:8.11) ako na centrum rozhodovania ľudského správania.

---

⁴ Je pravdepodobné, že v súlade s bežnou praxou v staroveku jednotlivé závety nezačínali skutočným názvom, pretože prvá veta slúžila spravidla na uvedenie textu a tak plnila úlohu názvu. Väčšina zachovaných gréckych rukopisov – v súlade s neskoršou praxou – dáva každému závetu názov, ale medzi jednotlivými rukopismi sa veľmi líšia, a to takto: „Závet Rubena o myšlienkach“ (gr. *peri ennoión*, česky *O poznání*, Heller; „Závet Rubena, prvorođeného syna Jakuba a Leah“ Sefaria). „Z kópie závetu patriarchu Rubena, syna Jakuba“, „Závet Rubena o cudnosti a láske k peniazom“ atď. Vzhľadom na zreteľne sekundárny charakter týchto názvov sme ich v tomto preklade vynechali, podobne ako Kugel.

⁵ Úvod por. Hollander, Jonge, 1985, 87.

Testament Rubena

PREKLAD S POZNÁMKAMI

Kapitola 1

1 Záznam závetu Rubena, ktorý prikázal⁶ svojim synom pred smrťou v stodvadsiatom piatom roku svojho života.

2 Dva roky po smrti Jozefa, keď *Ruben* ochorel, zhromaždili sa jeho synovia a synovia jeho synov, aby ho navštívili.⁷

3 A povedal im: Deti moje, ja umieram a uberám sa cestou svojich otcov.

4 A keď tam uvidel Júdu, Gada a Ašera, svojich bratov, povedal im: Zdvihnite ma, aby som mohol povedať svojim bratom a svojim deťom, čo mám skryté v srdci, lebo teraz nadobro odchádzam.

5 A vstal, pobožkal ich a so slzami v očiach im povedal: Počúvajte, moji bratia, aj vy, moje deti, počúvajte svojho otca Rubena, čo vám prikazujem.

6 A hľa, dnes volám Boha nebies za svedka proti vám,⁸ aby ste nechodili v hriechoch mladosti a smilstva, ktorému som sa oddal⁹ a tak poškvrnil lôžko svojho otca Jakuba.¹⁰

7 A hovorím vám, že ma sedem mesiacov trápil bolestnou ranou v mojich bedrách,¹¹ a keby sa môj otec Jakub nemodlil za mňa k Pánovi,¹² *bol by som zomrel*, lebo Pán ma chcel zahubiť.

8 Mal som tridsať rokov, keď som spáchal to zlo pred Pánom, a sedem mesiacov som bol smrteľne chorý.

9 A potom som s pevným úmyslom svojej duše sedem rokov robil pokánie pred Pánom.¹³

---

⁶ V gréčtine sa pojmy „prikázať“ a „závet“ líšia, ale v hebrejčine majú rovnaký slovný koreň: posledná vôľa a závet (צוה od *ceva 'ah*) boli niečo, čo človek prikázal (צוה od *civvah*) pred smrťou.

⁷ Gréčtina používa sloveso *episkepsasthai*, ktoré znamená „navštíviť“ aj „staráť sa“ a môže odrážať použitie hebrejského slova *bikker*, ktoré sa začalo používať v oboch týchto významoch, pričom druhý je dobre známy vďaka rabínskemu pojmu *bikkur cholim* (ביקור חולים), „starostlivosť o chorých“ (Kugel). Hebrejský text (Sefaria) používa však *lireótó* לראותו (*vidiet' ho*) čo je bližšie k biblickej hebrejčine (por. 1 Sam 17:28; 2 Sam 13:5; 2 Kr 8:29).

⁸ Por. 5 Mojž 4:26; 31:28; Jub 36:6.

⁹ Por. Job 13:26; Ez 23:21; Sir 23:3; 28:7. Kugel prekladá *porneia* smilstvo ako rozpustilosť (licentiousness), čím poukazuje na paralelu k Jakobovmu vyjadreniu k Rubenovi v Gn 49:4 a hebrejskému výrazu *pachaz* (פחז) – čo znamená nestály, prchký, výbušný. Okrem toho poukazuje, že grécke *porneia* je prekladom hebrejského *zenut* (Sefaria používa *zenunim* זנונים) a toto zahŕňa nielen cudzoložstvo a iné zakázané zväzky, ale aj akúkoľvek sociálnu promiskuitu a niekedy dokonca metaforicky akúkoľvek formu morálnej nečistoty.

¹⁰ Bližšie por. 3:11-18. Na tomto mieste začína príbeh Rubenovho veľkého hriechu s Bilhou (gr. Baala), konkubínou jeho otca (por. 1 Mojž 35:22), čo je hlavným predmetom testamentu.

¹¹ Alternatívne *v mojich slabinách* alebo *v mojom lone* – takto Kugel s vysvetlením, že je to úplne v súlade s princípom „mieru za mieru“, podľa ktorého Boh trestá vinníkov v súlade s konkrétnou povahou ich previnenia – a niekedy v tej časti tela, ktorá spáchala priestupok (por. 4 Mojž 5:21; m Sota 1:7–9.18). Princíp „mieru za mieru“ je jasne uvedený v Testamente Gada 5:10 a v pozitívnom zmysle v Testamente Zabalona 8:3.

¹² V Písme nie je zaznamenaná žiadna takáto modlitba, ale autor mal možno na mysli 5 Mojž 33:6: „Nech žije Ruben a nezomrie.“ V čase, keď boli tieto slová vyslovené, bol Ruben už dávno mŕtvy. Niektorí vykladači preto dospeli k záveru, že text cituje modlitbu, ktorá bola pôvodne vyslovená za Rubenovho života. Filo z Alexandrie tak pripísal tieto slová Jakobovi (Names 210) a niektoré rabínske zdroje tiež považovali tento verš za modlitbu vyslovenú ešte za Rubenovho života (por. Sanh. 92a; Tg. Ps.-J. a frag. Tg Dt 33:6.19). Rubenova veta je tu neúplná, čo môže byť výsledkom chyby pri prepise, ale je možný aj výklad, že Ruben nechcel na seba privolať zlo vyslovením slov „bol by som zomrel“ (Kugel, 1707).

¹³ Pôst je ústredná rabínska čnosť, dôležitú úlohu zohráva aj v iných testamentoch (por. T Sim 2:13; T Jud 19:2) Pozri jeho dĺžku: Ruben 7 rokov, Simeon 2 roky, Jozef 7 rokov.

10 A víno a opojné nápoje som nepil, a mäso nevstúpilo do mojich úst, a nejedol som žiadny chlieb žiadosti,¹⁴ ale smútil som nad svojím hriechom,¹⁵ lebo bol naozaj veľký. A nech sa to v Izraeli už nestane.¹⁶

Kapitola 2

1 A teraz ma počúvajte, moje deti, čo som videl vo svojom pokání ohľadom siedmich duchov podvodu.¹⁷

2 Sedem duchov bolo určených Beliarom¹⁸ proti človeku a sú počiatkom¹⁹ skutkov mladých ľudí.²⁰

3 A sedem ďalších duchov mu bolo daných²¹ pri jeho stvorení,²² aby prostredníctvom nich bol vykonaný každý čin človeka.

4 Prvým je duch života,²³ prostredníctvom ktorého je vytvorená jeho podstata. Druhým je duch zraku, prostredníctvom ktorého vzniká túžba.²⁴

---

¹⁴ Voľnejšie *chutné jedlo, lahôdku* (Heller); por. Dan 10:3 (LXX); T Sim 2:9.

¹⁵ Por. Ž 25:11.

¹⁶ Por. 1 Mojž 34:7; 2 Sam 13:12; Jdt 9:2; Jub 30:5.

¹⁷ Sedem duchov (teda anjelských poslov) podvodu Satana, v Testamentoch nazývaného často Beliar, „anjel podvodu“ (T Sim 2:7). Grécky termín *planē* má širokú škálu významov, vrátane „omylu“, „klamu“ alebo „podvodu“ (česky *svodu*, Heller). Základným hebrejským termínom mohol byť *mirmah* (nepravda) alebo možno *avel* („nespravodlivosť, zlo“ – „duch avel“ je opakom „ducha pravdy“ v jednom zo zvitkov z Mŕtveho mora; pozri nižšie T Ašer 1:3). Bol tak nazývaný, pretože jeho hlavnou úlohou v živote bolo zvädzať ľudí na scestie k nespravodlivým činom – v skutočnosti by najpresnejším, hoci nešikovným prekladom Beliarovho titulu bolo „anjel zvädzajúci ľudí na scestie“ alebo možno „klamlivý anjel“. Beliar nemohol – a ani nemal – takú obrovskú úlohu zvládnuť sám, ako jasne vyplýva z Testamentov, ale velí celej skupine zlých anjelov, nazývaných „duchovia“ (hebr. *ruhot*, gr. *pneumata*) podvodu“, t. j. „klamliví duchovia“. Duch je v hebrejčine trochu nejednoznačný pojem. Môže znamenať niečo vnútorné alebo abstraktné ako „duch“, ale v čase druhého chrámu sa mohol vzťahovať aj na skutočného anjela v službách Boha alebo Beliarda, na zástupcu zodpovedného za rôzne pozemské funkcie (pozri Jub 2:2) alebo na posla vyslaného na vykonanie plánov Boha alebo Beliarda (por. Kugel, 1707).

¹⁸ Por. 2 Kor 6:15a *Aký je súlad Krista s Beliarom?*

¹⁹ Doslova *hlavou* (gr. *kefalé*, hebr. roš). Sedem anjelov sú hlavou, čiže počiatkom a pôvodcom všetkých pošetilých skutkov, ku ktorým môžu byť (mladí) ľudia zlákaní.

²⁰ Skutki resp. činy „mladých“ hebrejské *ma'asej na'arut* (מעשי נערוֹת) alebo synonymá *jaldut*, *baharut* a *šaharut*; por. Ž 25:7 „hriechy mojej mladosti“; Kaz 11:9-10; midraš Berešit rabba 84:7 a 1 Kor 13:11b „Ale keď som sa stal mužom, zanechal som detské veci.“

²¹ Mnohí výskumníci (napr. Charles; Hollander, De Jonge; Heller) uvádzajú, že touto vetou zrejme začína dlhá „stoická“ vsuvka (od 2:3 po 3:2), inšpirovaná „siedmimi duchmi“ spomenutými v predchádzajúcej vete. Niekomu (pravdepodobne gréckemu prekladateľovi) zmienka o siedmich duchoch Beliarda (gr. *pneumata*, hebr. *ruhot*) pripomenula osem duchov (*pneumata*), ktoré uznávali stoickej filozofii (por. Plutarch *De placitis philosophorum*, 4.21). Tieto dve skupiny duchov však patria do dvoch úplne odlišných rádov. „Duchovia“ Beliarda sú malí zlí anjeli, ktorí sa môžu usadiť v duši človeka a prevziať nad ňou kontrolu (pozri T Ašer 1:3). V tejto interpolovanej časti (T Rub 2:3–3:2) sa však „duch“ vzťahuje na niektoré vrodené vlastnosti človeka – štyri z piatich zmyslov, plus duch života, reči a plodenia. Zmysel dotyku bol zrejme vynechaný, aby sa osem stoických *pneumata* zredukovalo na sedem. „Zoznamy duchov“, ktoré budú nasledovať (2:3–3:2 a 3:3–7) by mohli naznačovať, že číslo sedem bolo použité v jeho známom typologickom význame v hebrejčine, vo význame „mnoho“ (por. Kugel, 1708 a 1841).

²² Nie je jasné, či autor myslí stvorenie každého človeka, alebo stvorenie prvých ľudských bytostí v šiesty deň stvorenia.

²³ Môže ísť o *dych života* (hebr. *ruach chajim*), ktorý Boh vdýchol do prvého človeka (por. 1 Mojž 2:7).

²⁴ Oči sú v biblickom a rabínskom ponímaní sídlo túžby a žiadostivosti (por. 1 Mojž 3:6; 4 Mojž 15:39; Kaz 2:10; midraš Tanchuma Šelach 15, v Talmude Sota 8a a iné).

5 Tretí je duch sluchu, prostredníctvom ktorého prichádza učenie. Štvrtý je duch čuchu, prostredníctvom ktorého sú dané chute na vťahovanie vzduchu a dychu.²⁵

6 Piata je duch reči, s ktorým prichádza poznanie.

7 Šiesty je duch chuti, s ktorým prichádza konzumácia jedál a nápojov, a tým sa vytvára sila; lebo v jedle je základ sily.

8 Siedmy je duch plodenia a pohlavného styku,²⁶ prostredníctvom ktorého prichádza aj hriech kvôli láske k rozkoši.

9 Preto, *hoci* je posledný v *poradí* stvorenia, je prvý v mladosti, pretože je naplnený nevedomosťou, ktorá vedie mladého človeka ako slepca do jamy a ako ovcu cez útes *do priepasti*.²⁷

Kapitola 3

1 Okrem všetkých týchto, existuje ešte ôsmy duch, duch spánku, prostredníctvom ktorého vzniká tranz prírody a obraz smrti.²⁸

2 K všetkým týmto duchom je vmiešaný duch klamu.

3 Prvý, *duch* smilstva,²⁹ sídli v prirodzenosti³⁰ a v zmysloch. Druhý, duch nenasýtenosti, je v bruchu.³¹

4 Tretí, duch sporov, je v pečeni a žlči.³² Štvrtý, duch podlizovania a pokrytectva, aby *človek* zdôrazňovaním seba samého mohol pôsobiť ako očarujúci.³³

---

²⁵ Slovo „chute“ je tu zvláštne, pretože neoznačuje zmysel chuti, ktorý sa objavuje v 2:7. Možno odráža aram. *te'em* (alebo jeho hebrejský ekvivalent), čo znamená „chut“ aj „prikaz, rozkaz“ (por. Dan 3:10.12 atď.). Ak sa berie v druhom zmysle, je to prostredníctvom „ducha vône“, že telo prikazuje nosu vdychovať a vydychovať. V pozadí toho všetkého je myšlienka, že sídla zmyslov sú v skutočnosti otvory cez ktoré naše „vnútorné“ ja aktívne zachytáva to, čo je „vonku“: predmety túžby sú zachytávané očami, pokyny (dobré alebo zlé) ušami a „vzduch a dych“ nosom, zrejme podnetom nejakej vnútornej túžby dýchať (por. Kugel, 1708).

²⁶ Duch semena *vyliateho* pri súloží (Heller).

²⁷ Túžba po rozmnožovaní je posledným z týchto „duchov“, ktoré sa v človeku vyvíjajú; napriek tomu sa stáva prvým v dôležitosti pre mládež, pretože je plná nevedomosti, mladí ľudia hľadajú, čo to v skutočne je. Ruben tu myslí na svoj vlastný hriech s Bilhou.

²⁸ Toto je pokus autora definovať, čo je spánok. Podobnosť smrti je chápaná ako ďalší aspekt spánku (Kugel).

²⁹ Podľa viacerých interpretov na tomto mieste začína staršie (pôvodné) pokračovanie z 2:2 (bez „stickej vsuvky“). Menovaní sú duchovia, ktorých pravdepodobne posielal Beliar a niektorí vnikajú do konkrétnej časti tela človeka, kde sa „usídlia“ („usadia“). Duch smilstva (nemravnosti, gr. *porneia*) je jedným z najväčších zloduchov v Testamentoch.

³⁰ „v prirodzenosti“ (gr. *fyzis*), grécke slovo označuje prirodzený charakter alebo dispozíciu človeka, kde sa usádza. Heller preložil *v prirodzení*.

³¹ Duch nenasýtnosti (gr. *aplésteias*) sa usádza v bruchu (žalúdku, gr. *gastros*), kde bráni človeku, aby pocítil, že má dosť jedla alebo čohokoľvek iného. Por. Pris 13:25; Sir 37:29-30; Flp 3:18 *ich bohom je brucho*; Rim 16:18 *lebo takí ľudia neslúžia nášmu Pánovi Ježišovi Kristovi, ale svojmu vlastnému bruchu*.

³² Duch sporov (sváru, gr. *machés*), bližšie T Sim 2:4, 2:7. Por. Pris 15:18; Job 16:13; Gal 5:20 (skutky tela sú zjavné) ... *svár... zvady, rozbroje (rôznice), roztržky*; Jak 4:1 *Odkiaľ pochádzajú medzi vami boje a odkiaľ sváry (rozbroje)? Či nie odtiaľ – z vašej žiadostivosti, ktorá brodí vo vašich údoch?*

³³ Človek trápený týmto Duchom kladie pokrytecké alebo lichotivé otázky, ktoré nemajú skutočný zámer niečo zistiť, ale iba urobiť dojem, získať si nadmernú pozornosť (pozri Gn Rabba 63:9). Por. Pris 26:24-26; 29:5; Mt 6:1-5; 23:5-7; Rim 16:18b *svojimi krásnymi a lichotivými rečami zvádajú srdcia dôverčivých ľudí*. Iný preklad ponúka Heller: „duch spupnosti, aby sa *človek* chváľil svojou bohorovnosťou.“

5 Piaty je duch arogancie,³⁴ ktorý človeka vedie k vychvaľovaniu sa a povýšenectvu. Šiesty je duch klamstva³⁵ vyplývajúceho z úpadku a závidosti, ktorý vedie človeka roztrubovať reči a skrývať slová pred svojim rodom aj domácimi.³⁶

6 Siedmy je duch nespravodlivosti,³⁷ prostredníctvom ktorého dochádza ku krádežiam a lúpežiam, aby človek uspokojil túžbu svojho srdca. Nespravodlivosť totiž spolupracuje s ostatnými duchmi pri prijímaní úplatkov.³⁸

7. K tomu všetkému sa pridáva duch spánku, ôsmy duch, spojený s klamom a fantáziami.³⁹

8. A tak hynie každý mladý človek, ktorý zakrýva svoju myseľ pred pravdou a bez porozumenia Božiemu zákonu, ani neposlúcha napomenutia svojich otcov, tak ako som trpel aj ja sám vo svojej mladosti.⁴⁰

9. A teraz, deti *moje*, milujte pravdu a ona vás bude ochraňovať.⁴¹ Počúvajte slová Rubena, svojho otca.

10 Nevenujte *žiadostivú* pozornosť pohľadu ženy, nezhadzujte sa s vydatou ženou a nebuďte príliš zvedaví na záležitosti žien.⁴²

11 Lebo keby som nevidel Bilhu ako sa kúpe na skrytom mieste, neupadol by som do tejto veľkej nepravosti.⁴³

12 Keď sa moja myseľ upriamila na ženskú nahotu a nedovolila mi zaspať, kým som nespáchal tú ohavnosť.

---

³⁴ Ducha arogancie (pýchy, gr. *hypereéfaneias*), por. Prís 16:18; Rim 1:30.

³⁵ Ducha klamstva (lži, gr. *pseudús*), por. Prís 26:28; Jer 9:4; Jn 8:44 *Vaším otcom je diabol a chcete plniť žiadosti svojho otca. On bol vrahom od počiatku a nestál v pravde, pretože niet v ňom pravdy. Keď hovorí lož, hovorí zo svojho vlastného, lebo je klamár a otec lži.*

³⁶ Pred svojom rodom (klanom, širšou rodinou, gr. *genús*) aj domácimi (príbuznými, gr. *oikeión*).

³⁷ Duch nespravodlivosti (nepravosti – Heller, gr. *adikias*). To sa môže týkať nespravodlivosti na súde (3 Mojž 19:15); ovládne človeka a prinúti ho, aby sa pokúsil podplatiť sudcu vo svoj prospech (Kugel).

³⁸ „pri prijímaní úplatkov“, doslova v gr. texte „pri prijímaní darov“, dar býva synonymom úplatku, por. Prís 15:27; 17:23; 29:4; Kaz 7:7; Iz 1:23. „Ostatní duchovia“ sú tí, ktorí ovládajú mysle tých, ktorí prijímajú úplatky, pravdepodobne duchovia nenasýtenosti a klamstva (Kugel).

³⁹ Nadväzuje na 3:1, mnohými exegétmi je považovaný za neskorší dodatok.

⁴⁰ Tento verš je pokračovaním témy ohlásenej v 2:2 ako sedem duchov Beliara robí z mladíckej nerozvážnosti svoju ľahkú obeť.

⁴¹ „Ona vás bude ochraňovať (strážiť, bdieť nad vami, gr. *fylaxei hymás*); por. Ž 91:4; Jn 8:30-31 *Ježiš povedal Židom, ktorí v neho uverili: Ak vy zostanete v mojom slove, budete naozaj mojimi učeníkmi, poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí* (Jn 14:6 *Ja (Ježiš) som cesta, pravda a život*).

⁴² Por. Prís 5:8; Sir 9:5; Mt 5:28.

⁴³ Rozvinutý biblický príbeh z 1 Mojž 35:22 o popise *veľkej nepravosti* resp. *nezákonnosti* (gr. *anomia megalé*). Podľa Kugela motív kúpania Bilhy mohol vzniknúť ako samostatné rozpracovanie frázy „nestály ako voda“, hebr. *pachaz ka-majjim* v 1 Mojž 49:4 (pozri vyššie pozn. v 1:6), chápané tu ako *pachaz ba-majim*, čo naznačuje, že Ruben bol „nestály vo vode“ alebo „prostredníctvom vody“ a že práve to ho viedlo k hriechu s Bilhou. Ale ako mohol niekto byť nemravný vo vode alebo prostredníctvom vody? Interpretátori chápali túto frázu ako eliptickú (s vynechaním), to znamená, že Ruben sa správal nemravným tým, že sledoval Bilhu ako sa kúpe vo vode. Táto interpretácia sa prvýkrát objavuje v Jub 33:2 *Ruben videl Bilhu, slúžku Ráchel a vedľajšiu ženu svojho otca, ako sa v skrytosti kúpe vo vode a zatúžil po nej*. Čítanie „vo vode“ je zachované aj v midrašši Ber Rabba 98:4: „*Naši rabíni povedali: Ty [Ruben] si zhrešil vo vode, na skrytom mieste*. Pravdepodobne hebrejské *bimkom seter*, to znamená chránené alebo zakryté miesto. Podobne sa v Jub 33:2 uvádza „skryté miesto“. Cieľom tohto tvrdenia je ospravedlniť Bilhu, že sa nekúpala na očiach, ako to neskôr urobila Batšeba (2 Sam 11:2).

13 Keďže náš otec Jakub odišiel navštíviť svojho otca Izáka,⁴⁴ keď sme boli v Ederi,⁴⁵ blízko Efraty v Betleheme, Bilha sa opila, ľahla si a zaspala nezakrytá na svojom lôžku.⁴⁶

14 Vošiel som dnu a uvidel som jej nahotu, spáchal som tú bezbožnosť a odišiel som zanechajúcu ju spiacu.⁴⁷

15 A hneď anjel Boží zjavil môjmu otcovi Jakubovi moju bezbožnosť,⁴⁸ a ten prišiel a zarmútil sa nad mnou a viac sa jej nedotkol.⁴⁹

Kapitola 4

1 Preto nevenujte pozornosť ženskej kráse a nezaujímajte sa o ich záležitosti. Namiesto toho kráčajte v jednoduchosti srdca,⁵⁰ v bázni Pánovej, *tým, že sa budete usilovať o dobré skutky, o Písmo, o starostlivosť o svoje stáda, až kým vám Pán dá manželku, akú chce on sám,*⁵¹ aby ste netrpeli tak ako ja.

2. Až do smrti nášho otca som nemal odvahu pozrieť sa Jakubovi do tváre ani prehovoriť k niektorému zo svojich bratov kvôli tej potupe.

3 A doteraz ma trápi svedomie pre môj hriech.

4 Môj otec ma však povzbudzoval a modlil sa za mňa k Pánovi,⁵² aby sa hnev Pánov odvrátil odo mňa, ako mi Pán ukázal. Od tej doby som sa kajúcne strážil, aby som nezhrušil.

5 Preto, deti moje, zachovávajte všetko, čo vám prikazujem, a nebudete hrešiť.

6 Skazou duše je totiž smilstvo, oddeľuje ju od Boha a približuje k modlám, lebo klame myseľ a rozum a vedie mladých mužov do podsvetia skôr, ako je ich čas.⁵³

---

⁴⁴ Ide zrejme o cestu o ktorej sa zmieňuje 1 Mojž 35:27, por. Jub 33:1.

⁴⁵ Gr. Gader, myslí sa však 'Eder, presnejšie Migdal-Éder („Veža stáda“) v 1 Mojž 35:21 (por. Mich 4:8; Jub 33:1 Migdal Éder Efrat „Veža stáda Efraty“). Hebrejská hrdelnica *v ajin* sa niekedy prepisovala gréckym „G“.

⁴⁶ Por. Jub 33:3 (*Ruben*) *v noci prišiel do domu Bilhy a našiel ju, ako v dome spí sama na svojom lôžku*. Vzhľadom na opilstvo por. Noe v 1 Mojž 9:21.

⁴⁷ Por. 1 Mojž 49:4b: „*lebo ty sám (alita) si vystúpil na lôžko svojho otca, vtedy si poškrvnil svoju posteľ vystúpiac na ňu*.“ Kniha Jubileí uvádza následné udalosti s odlišnými detailmi (33:4-6): „*Spal s ňou, až sa prebudila a videla, že s ňou na lôžku spí Ruben. Odkryla cíp prikrývky a podržala ho. Vykrikla, lebo poznala, že je to Ruben. Zahanbila sa pred ním, pustila ho z ruky a on utiekol. Ona potom kvôli tomu mnoho nariekala, ale nepovedala to žiadnemu človeku*.“

⁴⁸ Podľa 1 Mojž 35:22 „a Izrael sa to do počul“. Otázkou je ako? Oznamovateľom bol podľa tohto testamentu anjel Boží (gr. *angelos tú theú*). Použitie je pritom sloveso *apekalypthe* (zjavil, odhalil, odkryl). Odlišné čítanie príbehu poskytuje kniha Jubileí (33:7), kde je oznamovateľkou samotná Bilha: „*Keď sa Jakub vrátil a vyhladal ju, povedala mu: Nie som pre teba čistá, som pred tebou poškrvnená. Ruben ma poškrvnil: prišiel ku mne v noci, kým som spala a nič nevedela. Odkryl cíp prikrývky a spal so mnou. Jakub sa na Rubena veľmi rozhneval, že spal s Bilhou, lebo tým odkryl prikrývku svojho otca. Jakub sa k nej potom už nepriblížil, pretože ju Ruben poškrvnil*.“

⁴⁹ Preklad LXX uvádza dodatok k 1 Mojž 35:22 „... do počul a bolo to zlé v jeho očiach“. Znenie v Jub 33:7-9a: „*Jakub sa na Rubena veľmi rozhneval, že spal s Bilhou, lebo tým odkryl prikrývku svojho otca. Jakub sa k nej potom už nepriblížil, pretože ju Ruben poškrvnil*.“

⁵⁰ Jednoduchosť sama o sebe alebo v rôznych kombináciách, ako napríklad „jednoduchosť srdca“ (hebr. *tom lev*), je kľúčovým pojmom v Testamentoch; znamená žiť jednoducho, priamy život, byť spokojný s málom a hľadať iba Božiu priazeň, pozri T Isa 3:1; 4:1-5:3.

⁵¹ V rabínskej tradícii je to Boh, kto osobne utvorí každé manželstvo (por. MK 18b; j Kid 3:3; Gn Rab 68:3-4).

⁵² Por. 1:7. Kniha Jubileí vysvetľuje, že Ruben získal život a odpustenie napriek tomu, že sa vyspal so ženou svojho otca, pretože poriadok, súd a zákon v tom čase ešte neboli celkom zjavené ako zákon, čo sa stalo až v dňoch Mojžiša (por. 33:15-16).

⁵³ Por. Pris 2:16-19; 5:5; 7:27.

7 Mnohých totiž smilstvo uviedlo do záhuby, lebo hoci je človek starý alebo ušľachtilého pôvodu,⁵⁴ prináša mu hanbu a výsmech u Beliara aj u ľudských synov.⁵⁵

8 Totiž aj Jozef strážil sám seba pred každou ženou a svoje myšlienky očistil od každého smilstva, našiel milosť v očiach Pána aj ľudí.

9 Hoci voči nemu urobila egyptská žena mnoho vecí, zavolala čarodejníkov a priniesla mu omamné látky,⁵⁶ ale rozhodnutie jeho duše⁵⁷ odmietlo zlú žiadostivosť.⁵⁸

10 Preto ho Boh mojich otcov zachránil od každého viditeľného a skrytého smrteľného nebezpečenstva.⁵⁹

11 Lebo ak smilstvo nepremôže vašu myseľ, ani Beliar vás nemôže premôcť.

Kapitola 5

1 Zlé sú ženy, deti moje, keďže nemajú žiadnu autoritu ani moc nad mužom, používajú úskoky vo forme vonkajších lákadiel, aby ho k sebe pripútali.⁶⁰

2 Koho nepremôžu mocou ani silou, toho premôžu zvodom.⁶¹

3 Lebo o nich mi povedal anjel Pánov a naučil ma, že ženy podliehajú duchu smilstva viac ako muž a vo svojom srdci spriadajú plány proti mužom. Prostredníctvom ozdôb najprv oklamú *ich* mysle, pohľadom vstreknú jed a potom samotným činom *ich* polapia.

4 Žena totiž nemôže muža donútiť násilím.⁶²

---

⁵⁴ Niektoré rukopisy dodávajú „a či je bohatý alebo chudobný“, ale to sa zdá byť mimo základného zmyslu. Vysoké postavenie (ktorému nezodpovedá „chudobný“) nezabráni tomu, aby bol človek terčom kritiky.

⁵⁵ Por. Pris 6:32-33; Daniel 13 (deuterokanonický prídavok ku Knihe Daniel o „Zuzane a dvoch starcoch“).

⁵⁶ Gr. *farmaka* znamená „lieky“ aj „jedy“, Heller prekladá „nápoj lásky“, obdobne anglické preklady *love potions*.

⁵⁷ Grécke slovo *diabulion* (*tés psychés*) je v Testamentoch prekladom hebrejského slova יצר (*jecer*) a je kľúčovým pojmom v celej knihe. Zdá sa, že hebrejský text používa *jecer* v dvoch trocha odlišných významoch. Vo všeobecnosti hovorí o duši alebo srdci človeka, ktoré má *jecer*, a toto použitie, zodpovedajúce *jecer* v biblickom hebrejčine (1 Mojž 6:5; 8:21; 5 Mojž 31:21; Ž 103:14; 1 Krn 28:9; 29:18). Vysvetľuje sa ako dispozícia vnútorného ja človeka, to znamená všeobecná povaha charakteru človeka, jeho vnútorná podstata ako celok. Takto sa tento termín používa v T Rub 4:9; T Sim 4:8; T Jud 13:8; 18:3; T Dan 4:2.7; T Gad :3.7; T Joz 2:6; T Ben 6:1.4. Druhé použitie *jecer* je identické s použitím *jecer* v hebrejčine mišny, ktoré sa prekladá ako „impulz“ alebo „nutkanie“. Samostatne používané, toto slovo označuje zlý impulz človeka, silu v človeku, ktorá ho tlačí k hriechu. Ale niekedy – v rabínskych textoch aj v Testamentoch – sa o človeku hovorí, že má aj dobrý *jecer*, ktorý pôsobí opačným smerom ako zlý *jecer*. Tak napríklad v komentári k prikázaniu milovať Boha „celým svojím srdcom“ R. Meir vysvetlil: „svojimi dvoma nutkaniami, teda zlým, ako aj dobrým nutkaním“ (T Ber 7:7, por. m. Ber 9:5, Sifre Dt 32 atď.). Tento význam *jecer* ako nutkanie, buď dobré, alebo zlé, sa objavuje v T Jud 11:1, 13:2; T Iz 6:1; T Aš 1:3.6.8-9; 3:2 (Kugel).

⁵⁸ Por. T Rub 5:5; 1 Mojž 39:7-12.

⁵⁹ Doslova v texte „od každej viditeľnej a skrytej smrti“. Niektoré rukopisy uvádzajú „od každého zla, od skrytej smrti“.

⁶⁰ Por. Kaz 7:26-28.

⁶¹ Por. Pris 7:21; Sir 9:8. Gr. *apatés* môže byť preložené aj klamom, lešťou (Heller), podvodom alebo prešibanosťou. Kugel poukazuje v židovskom kontexte aj na čarodejníctvo – kúzla, lektvary a podobne, ktoré bolo považované za doménu žien; por. m Avot 2:7, „Kto má veľa žien, má veľa čarodejníctva“; m Sanh 6:4, b Sanh 67a dochádza k záveru, že „väčšina žien sa zaoberá čarodejníctvom“.

⁶² Gr. *biasasthai* prekladá Heller znásilniť.

5 Preto utekajte pred smilstvom,⁶³ deti moje, a prikážte svojim ženám a dcéram, aby si nezdobili hlavy a tváre,⁶⁴ lebo každá žena, ktorá používa takéto úskoky, je uchovaná k večnému trestu.

6 Lebo takto ženy zvedli Strážcov pred potopou. Keď ich títo neustále pozorovali, začali po nich túžiť a v mysli si predstavovali tento čin; lebo sa premenili na podobu mužov a zjavili sa im, keď boli so svojimi mužmi.⁶⁵

7 A ženy, ktoré vo svojich myšliach túžili po ich zdanlivých podobách, porodili obrov, lebo Strážcovia sa im javili ako dosahujúci až k nebu.⁶⁶

Kapitola 6

1 Strážte sa preto pred smilstvom a ak chcete mať čistú myseľ, strážte svoje zmysly pred každou ženskou.⁶⁷

2 A oným ženám prikážte, aby sa dôverne nespájali s mužmi,⁶⁸ aby si aj ony uchovali čistú myseľ.

3 Neustále stretávanie sa, aj keď sa nespáchala žiadna bezbožnosť, sú pre nich nevyliciteľnou chorobou, nám mužom potom večnou potupou od Beliara.⁶⁹

---

⁶³ Por. 1 Kor 6:18a *Utekajte pred smilstvom.*

⁶⁴ Por. 2 Tim 2:9 *Podobne aj ženy nech sa ozdobujú slušným odevom s cudnosťou a zdržanlivosťou, bez výstredných účesov, bez zlata a perál, bez drahocenných šiat.* 1 Pt 3:3 (Ženy) *vaša ozdoba nech sa nezakladá na vonkajšku: na nápadne zapletaných vlasoch, v navešanom zlate a na honosných šatách.*

⁶⁵ Text vychádza z 1 Mojž 6:2, kde „synovia Boží“ (hebr. *bene ha-elohim*) – v období druhého chrámu označovaní ako Strážcovia (hebr. *'irín*, gr. *égregoroi*, por. T Naf 3:5, Dan 4:10.14.20 – grécke preklady Aquila a Symachos prekladajú *egregoros*; 1 Hen 10:9.15; 12:2-3; 16:1 atď.) „videli, že sú krásne a brali si ich za ženy, tie ktoré sa im páčili“. V tomto verši nie je naznačené, že ženy boli na vine, ale T Rub predpokladá, že ženy očarili tieto božské bytosti a tak ich zvedli. Strážcovia videli ženy, pretože tieto ženy neboli úplne nevinné: museli sa zdoobiť, aby upútali pozornosť Strážcov, takže ich pohľad sa neustále vracal k nim a oni ich tak „neustále videli“. Ďalšie úvahy o tomto motíve por. Tg. Ps-Jon Gn 6:2; Pirke R. Eliezer 22.34. Podľa T Rub však Strážcovia nemali so ženami skutočné sexuálne vzťahy; skôr „sa premenili na mužov“ a čakali, kým ženy mali vzťahy so svojimi manželmi, a potom sa pred nimi náhle objavili (Kugel). Podľa iných mimobiblických kníh mali s nimi sexuálny styk, por. Jub 4:22 A (Heno)ch vydal svedectvo o Strážcoch, ktorí zhršili s ľudskými dcérami. Tí totiž začali obcovať s ľudskými dcérami, takže sa poškvrnili, a Heno)ch to o nich dosvedčil. 1 Hen 7:1 ... a brali si ženy, každý si pre seba vybral jednu a začali k nim vchádzať a spať s nimi. Učili ich kúzlam a čarom a oboznámili ich s rezaním koreňov a stromov.

⁶⁶ Ženy, keď videli tieto zjavenia a túžili po nich, porodili potomkov, ktorí sa im podobali (podobný prípad nájdeme v 1 Mojž 30:38-41). Gigantický vzhľad Strážcov vysvetľuje, prečo ich potomkovia - *nefilim*, sa skutočne narodili ako obri. To, že *nefilim* boli obri, vyplýva z 4 Mojž 13:32-33. Septuaginta preložila 1 Mojž 6:4 ako „*Obri boli na zemi*“. Por. Jub 5:1 ... *Oni (ženy) im rodili deti, a to sú obri.* 1 Hen 7:2 *A ony (ženy) počali a porodili veľkých obrov, ktorých výška bola 3000 laktov (cca 1,5 km).* Vzhľadom na T Rub 5:5 a anjelov Strážcov por. 1 Kor 11:10 *Preto je žena povinná mať na hlave znamenie moci mužovej pre anjelov.*

⁶⁷ Gr. *pasés théleias*, doslova každou samicou, Heller prekladá *pred vším ženským*, Kugel *females* (hebr. *min ha-našim* Sefaria).

⁶⁸ Zrejme pred sobášom. Byť sama s mužom môže viesť len k problémom (por. 3:10).

⁶⁹ Por. 4:6. Gr. *oneidos tu Beliar aiónion* prekladá Heller *večnou hanbou Beliárovou.*

4 Lebo smilstvo totiž v sebe nezahrňa ani porozumenie, ani zbožnosť,⁷⁰ každá žiarlivosť spočíva v jej túžbe.

5 Preto⁷¹ žiarlite na synov Léviho a snažte sa nad nich povýšiť, ale nebudete schopní.⁷²

6. Lebo Boh vykoná odplatu a vy zomriete zlou smrťou.

7. Pán totiž udelil vodcovstvo Lévimu,⁷³ aj Júdovi, aj mne, aj Danovi a Jozefovi, aby sme boli vodcami.⁷⁴

8. Preto vám prikazujem, aby ste Léviho počúvali, lebo on bude poznať zákon Pánov a bude vydávať nariadenia na súde a obetovať za celý Izrael⁷⁵ až do dovŕšenia času⁷⁶ pomazaného veľkňaza,⁷⁷ o ktorom hovoril Pán.⁷⁸

9 Zaprisahám vás pri Bohu nebies, aby každý konal pravdu voči svojmu blížnemu a aby každý miloval svojho brata.⁷⁹

10 A priblížte sa k Lévimu s pokorou srdca, aby ste prijali požehnanie z jeho úst.⁸⁰

11 On sám bude žehnať Izraelu a Júdovi, lebo jeho Pán vyvolil, aby kraľoval všetkým národom.⁸¹

---

⁷⁰ Text môže byť pokračovaním rozprávania o „neustálom stretávaní“ sa muža so ženou osamote (hebr. *jihud*), ktoré neprinášajú „ani porozumenie, ani zbožnosť“, teda ani lepšie porozumenie potenciálneho partnera, ani žiadny zbožný čin (napríklad ich budúce manželstvo). Naopak, „všetka žiarlivosť spočíva v túžbe po nej“.

⁷¹ Preto (gr. *dia túto*) mohlo byť pôvodne hebrejské *al-kén* („to je preto...“), ktoré sa využíva ako spojovací prvok. Ním je „žiarlivosť“ (Kugel).

⁷² Ruben bol prvorodeným synom, takže jeho potomkovia budú žiarliví na osobitné požehnanie, ktoré dostanú potomkovia Léviho, ale „nebudú schopní“, teda „neprekonajú ich“ (לֹא תִכְלֶה *lo tukhelu*).

⁷³ Gr. *archén* sa môže preložiť aj „vláda“ (Heller), prioritá Léviho por. 6:5.8.

⁷⁴ Okrem zmienky o Júdovi je veta ťažko pochopiteľná, pretože samotné Písmo (1 Mojž 49:3-4; por. 1 Krn 5:1), ako aj interpretácie týchto veršov z obdobia druhého chrámu a rabínske interpretácie jednoznačne hovoria, že Ruben navždy stratil svoju vodcovskú úlohu. Navyše, s kmeňom Dan nie je spojená žiadna takáto úloha, hoci samotný Dan mal významnú úlohu vo vojne proti kanaánskym kráľom (T Jud. 7:6); čo sa týka Jozefa, ten dostal dvojnásobný podiel dedičstva (1 Mojž 48:5-6), ale žiadnu vedúcu pozíciu (Kugel). Niektorí exegeti považujú časť verša od „a Júdovi“ až do konca za neskoršiu vsuvku (Heller).

⁷⁵ Por. 5 Mojž 33:10 *Vyučovať budú (leviti) tvojim súdom Jakuba a tvojmu zákonu Izraela; klásť budú kladivo pred tvoju tvár a zápalnú obeť dokonajú na tvoj oltár*; Midraš Sifre Dt 35 (k 5 Mojž 21:5) *Každý súdny spor a prípad napadnutia podlieha ich (levitských kňazov) rozhodnutiu*“.

⁷⁶ Gr. *μέχρι τελειώσεως χρόνων* (*mechri teleiōseós chronón*) až do dovŕšenia času.

⁷⁷ Gr. *ἀρχιερέως Χριστοῦ* *archiereós kristú* (hebr. *הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ* *hakohen hamašiach*, Sefaria) pomazaného veľkňaza.

⁷⁸ Por. Ž 110:4. Niektorí vykladači považujú druhú časť verša za „kresťanskú vsuvku“ (por. Hebr 3:1; 4:14; 9:11), iní ju podľa Hellera vzťahujú na osobu Jána Hyrkána (134 – 104 pred Kr.), por. Josephus Ant XIII, 288-296. Okrem toho je o veľkňazovi Šimonovi (cca 142 – 134 pred Kr.) napísané v 1 Mak 14:41b: *Šimon má byť ich kniežatom a veľkňazom navždy, kým nepovstane spoľahlivý prorok*.

⁷⁹ Konat' verne (doslova „konat' pravdu“) je v gréčtine nezvyčajné, ale zodpovedá hebrejskému výrazu *עֲשֵׂה אֱמֶת* *'asat emet* (Ez 18:9; Neh 9:33; T Ben10:3), čo znamená konat' verne alebo čestne – to je minimum, ktoré človek dlží svojim blížnym; konat' „s láskou voči svojmu bratovi“ je vyšší štandard, por. 3 Mojž 19:17; 19:18 (Kugel). Por. 1 Jn 5:20-21 *Ak niekto hovorí: „Milujem Boha“ a nenávidí svojho brata, je klamár. Ved' kto nemiluje svojho brata, ktorého vidí, nie je schopný milovať Boha, ktorého nevidí. A toto prikázanie máme od neho, aby ten, kto miluje Boha, miloval aj svojho brata*; 1 Jn 1:6; 3:11; 2 Jn 1:3.

⁸⁰ Por. kňazské (Áronské) požehnanie v 4 Mojž 6:22-27.

⁸¹ Por. 1 Mojž 49:10. O veľkňazovi Šimonovi 1 Mak 14:41.

12 A pokloňte sa jeho potomstvu, lebo za nás zomrie v bojoch viditeľných i neviditeľných a bude vo vás večným kráľom.

Kapitola 7

1 A zomrel Ruben, keď dal *tieto* príkazy svojim synom.

2 A uložili ho do rakvy, kým ho nevyviezli z Egypta, a pochovali ho v Hebrone, v dvojitej jaskyni,⁸² kde bol *pochovaný* jeho otec.

---

⁸² *Machpela*, čo v hebrejčine znamená „dvojitá“; por. 1 Mojž 23:9 (LXX).